

Notitie Afbakening en afstemming landelijk speciaal onderwijs en regionaal (speciaal) onderwijs, april 2011

Inleiding

Met de invoering van Passend Onderwijs (voorzien per 1 augustus 2012) verandert het huidige stelsel van speciale leerlingenzorg ingrijpend. Er ontstaat een wettelijk onderscheid tussen het landelijk speciaal onderwijs voor visueel, auditief en/of communicatief beperkte leerlingen (cluster 1 en 2) en het regionaal speciaal onderwijs voor leerlingen met een indicatie voor cluster 3 of 4.

In recent overleg tussen de vertegenwoordigers van het landelijk speciaal onderwijs, VIVIS Onderwijs en Siméa, de sectorraden PO en VO Raad en de ouder- en cliëntenorganisaties bleek behoefte te bestaan aan een nadere kadering tussen beide systemen. Directe aanleiding hiervoor was het gesprek over de noodzaak tot overheveling van (geormerkte) budgetten naar het landelijk speciaal onderwijs.

In de voorliggende notitie maken VIVIS Onderwijs en Siméa inzichtelijk op welke wijze het landelijk speciaal onderwijs de afbakening en afstemming met het regionaal (speciaal) onderwijs vorm en inhoud wil geven. Het is daarmee een richtinggevend document ten behoeve van de besluitvorming over de toekenning van (geormerkte) budgetten.

Verschillende onderdelen uit de notitie verdienen nog nadere uitwerking, zowel in het landelijk speciaal onderwijs als in het regionaal (speciaal) onderwijs. Ontwikkelingen en uitwerkingen maken regelmatige afstemming noodzakelijk. Deze notitie is daartoe een eerste aanzet.

1. Huidige situatie

In de huidige situatie heeft cluster 1 in de Wet op de Expertise Centra een zelfstandige wettelijke basis met een eigen financieringssysteem. De instellingen voor visueel beperkte leerlingen ontvangen circa 27 miljoen euro. Circa 12 % van dit budget is afhankelijk van het aantal leerlingen op de speciale scholen van cluster 1. Het andere deel is een vast budget en behoort tot de lumpsum die cluster 1 sinds 1995 ontvangt. Een, gedeeltelijke, bijstelling van dit budget heeft plaatsgevonden in 2008. De Commissies van Onderzoek van de instellingen in cluster 1 bepalen de toelaatbaarheid van een leerling aan de hand van criteria. De criteria zijn gebaseerd op de criteria vastgesteld door de WHO en het Nederlands Oogheelkundig Genootschap (NOG). Vervolgens bepalen de instellingen welk ondersteuningsaanbod gewenst is, onderling afgestemd met de ouders en het regulier onderwijs. Voor leerlingen die door cluster 1 ambulante begeleiding bestaat een Aanvullende Formatie Regeling (AFR) voor het regulier onderwijs. De reguliere school van de betreffende leerling ontvangt een formatie budget van OCW, volgens een openeind

financiering. Het ministerie heeft aangegeven van deze systematiek af te stappen. Het bedrag dat nu gemoeid is met de AFR, circa 7 miljoen euro, wordt gebudgetteerd en als reguliere middelen aangemerkt.

Cluster 2 valt onder de Wet op de Expertise Centra en heeft daarbinnen een identieke regeling als cluster 3 en 4. Voor de toelating tot cluster 2, 3 en 4 heeft de Minister bij ministeriële regeling landelijke criteria vastgesteld. De drie clusters zijn regionaal georganiseerd in Regionale Expertise Centra (REC's).

Cluster 2 kent 4 REC's. Een van de wettelijke taken van een REC is de toelaatbaarheid tot het cluster door de Commissie voor Indicatiestelling, op grond van "slagboomdiagnostiek". Toelaatbaar tot het cluster betekent ook dat de school voor deze leerling aanspraak kan maken op financiering waarbij de hoogte van het budget afhankelijk is van de beperking van de leerling en van het gegeven of de leerling onderwijs volgt op een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs dan wel op een reguliere school met ondersteuning van ambulante begeleiding door het speciaal – cluster 2 - onderwijs. In de situatie dat een leerling regulier onderwijs volgt met ambulante begeleiding ontvangt de reguliere school een basisbedrag per jaar voor de betreffende leerling. Het bestuur van de school voor (voortgezet) speciaal onderwijs ontvangt ook een bedrag per jaar voor de ambulante ondersteuning aan de leerling.

Cluster 2 scholen bieden ambulante begeleiding: de regionale inbedding van de diensten ambulante begeleiding is divers. Er zijn diensten die zelfstandig opereren en diensten die samenwerken met diensten Ambulante begeleiding van cluster 3 en/of cluster 4. In één situatie is de AB dienst van een cluster 2 school verzelfstandigd met de AB dienst van een cluster 3 school.

2. Passend Onderwijs

Met de invoering van Passend Onderwijs wil de minister het totale stelsel van speciaal onderwijs herzien. Hieraan liggen inhoudelijke en budgettaire motieven ten grondslag.

Het regulier onderwijs krijgt de zorgplicht voor elke leerling die wordt aangemeld. De samenwerkingsverbanden dienen een eigen zorgstructuur in te richten waarin zij leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, een adequaat onderwijsaanbod moeten bieden. De samenwerkingsverbanden worden verantwoordelijk voor het inrichten van het regionaal speciaal onderwijs (het huidige cluster 3 en 4 onderwijs) waarbij een doorgaande lijn tussen basis- en voortgezet onderwijs belangrijk is. Het budget dat gemoeid is met het speciaal onderwijs cluster 3 en 4 wordt overgedragen aan de regionale samenwerkingsverbanden.

Cluster 1 en 2 vallen met de invoering van het passend onderwijs als landelijk speciaal onderwijs onder een nieuwe wettelijke regeling.

De minister heeft budgettaire redenen om het speciaal onderwijs te herstructureren. Het volledige (voortgezet) speciaal onderwijs krijgt een forse taakstelling opgelegd. De minister is voornemens 300 miljoen te bezuinigen op het (voortgezet) speciaal onderwijs.

Daarbij worden cluster 1 en 2 niet ontzien. Cluster 1 moet 1,6 miljoen van het budget inleveren, een bezuiniging van 6 %. Cluster 2 wordt fors getroffen met een korting oplopend tot 25 % van het totale budget, in totaal ruim 50 miljoen euro. Door de opeenstapeling van maatregelen worden sommige scholen/diensten Ambulante Begeleiding getroffen met een korting van meer dan 50 % op het eigen budget.

3. Het Landelijk Speciaal Onderwijs

Cluster 1 en 2 zijn weliswaar qua omvang relatief kleine clusters maar de scholen en ambulante diensten bestrijken grote geografische verzorgingsgebieden. (Voor een overzicht van de kengetallen van cluster 1 en 2 wordt verwezen naar de bijlage.)

Het speciaal onderwijs en de speciale begeleiding van de leerlingen vergen gezien de aard van de beperkingen, specifieke expertise en deskundigheid. Ook de leerlingen die tot de doelgroep van cluster 1 of cluster 2 horen en het reguliere onderwijs volgen met een vorm van ambulante begeleiding, zijn aangewezen op gespecialiseerde onderwijsbegeleiding van cluster 1 of 2. Voor behoud en verdere ontwikkeling van deze expertise en deskundigheid is landelijke borging noodzakelijk.

De overheid erkent de noodzaak tot landelijke borging. Sinds 1995 heeft cluster 1 een eigen wettelijke status binnen de WEC. In 2008 heeft de overheid besloten dat een specifieke regeling voor cluster 2 tevens gerechtvaardigd is, analoog aan cluster 1. In de beleidsbrief van januari 2011 heeft de minister de landelijke positie van cluster 1 en 2 in het passend onderwijs, nogmaals onderschreven. Invoering van de wet en regelgeving voor het landelijk speciaal onderwijs wordt voorzien per 1 augustus 2012.

Taken en functies landelijk speciaal onderwijs

Wettelijke kaders brengen met zich mee dat de scholen/locaties zich bestuurlijk dienen te organiseren als een instelling. De instellingen dienen zodanig georganiseerd te worden dat een goede regionale spreiding gegarandeerd wordt. Cluster 1 heeft al een structuur van instellingen. De schoolbesturen in cluster 2 werken aan de vormgeving hiervan.

De instellingen dienen de volgende taken en functies van het landelijk speciaal onderwijs in stand te houden:

1. Onderwijsvoorzieningen, waaronder begrepen:
  - a. Scholen voor speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs en/of
  - b. Nevenvestiging en/of
  - c. Speciale programma's in groepen in de reguliere setting.
2. Diensten, waaronder begrepen:
  - a. Ambulante begeleiding in het reguliere onderwijs
  - b. Consultatie en Advies
  - c. Ontwikkeling en overdracht van expertise.

De taken en functies worden uitgevoerd door de instellingen voor cluster 1 en cluster 2. Een uitzondering hierop geldt voor de taken en functies voor de subdoelgroep doofblinde leerlingen, die onder verantwoordelijkheid vallen van één instelling.

Toelating tot het landelijk speciaal onderwijs: onderwijsbehoefte centraal

De doelgroep van het landelijk (voortgezet) speciaal onderwijs cluster 1, bestaat uit leerlingen met een visuele beperking en daarmee samenhangende, specifieke onderwijsbehoeften.

De doelgroep van het landelijk (voortgezet) speciaal onderwijs cluster 2, bestaat uit leerlingen met een auditieve beperking en/of communicatieve beperkingen met daarmee samenhangende, specifieke onderwijsbehoeften.

Toelaatbaar tot het landelijk (voortgezet) speciaal onderwijs zijn leerlingen die voldoen aan landelijk vastgestelde criteria. In cluster 1 zijn de criteria gebaseerd op de WHO standaarden en de criteria die zijn vastgesteld door het NOG. In cluster 2 zijn de criteria reeds bij ministeriële regeling vastgesteld.

Bij het bepalen of een leerling toelaatbaar is wordt naast het stoornisniveau ook de onderwijsbehoefte van de leerling betrokken in de besluitvorming. De onderwijsbehoefte wordt mede bepaald door de context waarin de leerling functioneert. Siméa werkt aan het inrichten van de procedure tot toelating. De ouderorganisaties van cluster 1 en cluster 2 worden betrokken bij het vormgeven van de procedure. Een aanzet daartoe is medio 2011 beschikbaar.

De instellingen zijn wettelijk verplicht een 'Commissie voor Onderzoek' in te stellen. Deze commissie heeft tot taak de toelaatbaarheid vast te stellen en tevens uitspraken te doen over de zwaarte van de noodzakelijke ondersteuningsvorm: speciale schoolsetting dan wel reguliere schoolsetting met ondersteuning vanuit het speciaal onderwijs.

Onderwijsarrangementen: maatwerk

Als is vastgesteld dat een leerling toelaatbaar is tot het (voortgezet) speciaal onderwijs wordt de ondersteuning afgestemd op de onderwijsbehoefte van de leerling en gericht op het ontwikkelingsperspectief van de leerling.

Het landelijk speciaal onderwijs streeft naar een continuüm van een ondersteuningsaanbod door het samenstellen van onderwijsarrangementen. Het aanbod wordt hiermee inzichtelijk en transparant. Er wordt rekening gehouden met de zwaarte van de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen om zorg op maat te kunnen bieden.

Het landelijk speciaal onderwijs werkt aan het beschrijven van de arrangementen. Een eerste overzicht is gereed medio 2011

Financiële middelen landelijk speciaal onderwijs

De overheid stelt voor het uitvoeren van de taken en functies van het landelijk speciaal onderwijs jaarlijks een budget beschikbaar dat bestaat uit: basisbekostiging per ingeschreven leerling en een vastgesteld zorgbudget. De omvang van het zorgbudget zal voor cluster 2 gebaseerd worden op de huidige bekostiging minus de opgelegde bezuinigen en de basisbekostiging voor elke zittende leerling op de scholen. De omvang van het zorgbudget voor cluster 1 is gebaseerd op het huidige budget minus het variabele deel van de bekostiging en de aan cluster 1 opgelegde bezuinigingen.

Budgetfinanciering gaat uit van een stabiel blijvende populatie. De sector wordt geacht door effectief en efficiënt met de beschikbare middelen om te gaan een flexibel aanbod te realiseren. De kwaliteit dient de sector te verantwoorden aan de inspectie. Cluster 2 ontwikkelt een eigen "kwaliteitsstandaard" door het formuleren van kwaliteitsindicatoren waaraan het onderwijs in cluster 2 dient te voldoen. Na de invoering van budgetfinanciering in augustus 2012, wordt de kwaliteitsstandaard landelijk gemonitord.

4. Afstemming landelijk speciaal en regionaal (speciaal) onderwijs

Binnen het concept van Passend Onderwijs is het de intentie om de extra ondersteuning die voor een leerling noodzakelijk is, zo efficiënt en effectief mogelijk te realiseren. Thuisnabij en afgestemd op de onderwijsbehoefte van de leerling binnen de betreffende schoolstructuur zoals door de samenwerkende scholen in de regio bepaald.

Vanuit het perspectief van de leerling met een visuele, auditieve en/of communicatieve beperking die belemmeringen ondervindt in het kunnen profiteren van het onderwijsaanbod, is afstemming en een goede samenwerking tussen het landelijk speciaal onderwijs en het regionaal (speciaal) onderwijs noodzakelijk.

De intentie van cluster 1 en 2 is om deze afstemming en samenwerking in de regio te realiseren door:

- het geven van duidelijke informatie over de doelgroep en het aanbod van het landelijk speciaal onderwijs waarbij helder is voor de samenwerkingsverbanden en ouders wat de indicatiecriteria zijn en waarbij door handelingsgerichte diagnostiek inzicht wordt gegeven in de argumenten wanneer plaatsing op de instelling dan wel plaatsing op het regulier onderwijs met begeleiding geadviseerd wordt.
- Het informeren over de afbakening van de doelgroep
- het realiseren van een zichtbaar en herkenbaar "aanmeldpunt" voor de regio waarbij de nadruk ligt op laagdrempelige, weinig bureaucratistische en vraaggestuurde aanmeldprocedures
- het realiseren van een flexibel aanbod gericht op de onderwijsbehoefte van de leerling, waarbij "ondersteuning op maat" het leidende principe is en de rol en de betrokkenheid van ouders duidelijk geformaliseerd zijn in het relevante deel van het traject
- te zorgen voor landelijke afstemming en monitoring door overleg VIVIS Onderwijs en Siméa met PO- en VO-Raad en ouder- en cliëntenorganisaties
- te zorgen voor regionale afstemming en monitoring door overleg tussen het "aanmeldpunt" en de verbanden Passend Onderwijs

Door wetgeving wordt bepaald dat de instellingen voor landelijk speciaal onderwijs van cluster 1 en van cluster 2 "begeleidingsplicht" hebben voor de leerlingen waarvan de Commissie van Onderzoek (CvO) heeft bepaald dat zij toelaatbaar zijn tot het landelijk speciaal onderwijs en voor begeleiding vanuit het landelijk speciaal onderwijs in aanmerking komen. De begeleidingsplicht van instellingen aan leerlingen in het reguliere onderwijs is gekoppeld aan inschrijving op een reguliere school. Voor de reguliere school geldt de zorgplicht voor passend onderwijs.

Afstemming toelaatbaarheid landelijk speciaal onderwijs en regionaal (speciaal) onderwijs.

Er zal vanaf augustus 2012 sprake zijn van gedifferentieerde diagnostiek, gericht op toelaten tot extra zorg in directe relatie tot het handelen, zowel in het regionaal (speciaal) als in het landelijk speciaal onderwijs. Gestreefd wordt naar een continuüm van extra zorg gebaseerd op de onderwijsbehoeften van de leerling.

Of een leerling met een visuele, auditieve en/of communicatieve beperking aanspraak kan maken op de expertise en deskundigheid van het landelijk speciaal onderwijs wordt bepaald door de beperkingen op stoornisniveau en door de onderwijsbehoefte van de leerling.

Het streven is de leerling met een beperking in een zo vroeg mogelijk stadium te signaleren. Bij zintuiglijke beperkingen is dit in de meeste gevallen eenvoudiger te realiseren dan bijvoorbeeld bij communicatieve beperkingen. De komende jaren zal cluster 2 zich samen met aan het cluster verwante organisaties, inzetten om in de regionale structuren vroegtijdige

signalering van communicatieve beperkingen te verbeteren. Hoe vroeger kinderen begeleid kunnen worden - namelijk in de meest gevoelige ontwikkelingsperiode voor het aanleren van taal en communicatieve vaardigheden - hoe beter het ontwikkelingsperspectief dat het kind geboden kan worden.

In principe vindt de ondersteuning plaats in de reguliere school. Het streven van het landelijk speciaal onderwijs blijft: "gewoon waar het kan, speciaal waar het moet". De expertise van cluster 1 en 2 wordt nadrukkelijk gezien als een "tweedelijns" voorziening. Het landelijk speciaal onderwijs ziet het als haar plicht om deskundigheid en expertise in te zetten ten behoeve van de leerling en zijn onderwijsleerproces waar mogelijk en gewenst binnen de reguliere setting.

Voor de leerlingen met een communicatieve beperking bij wie naast de primaire spraaktaalstoornis ook sprake is van een stoornis in het autistisch spectrum, komt Siméa met een notitie waarin deze subdoelgroep wordt afgebakend van de leerlingen met autisme spectrum stoornissen. De notitie wordt afgestemd met wetenschappers, met de ouderorganisaties en met de sectororganisaties PO en VO Raad. De notitie wordt voorzien medio 2011.

Afstemming onderwijsarrangementen landelijk speciaal onderwijs en regionaal (speciaal) onderwijs.

Het landelijk speciaal onderwijs streeft naar het samenstellen van een continuüm van zorgaanbod waarbij de inzet bepaald wordt door de onderwijsbehoeften van de leerling, afgestemd op het ontwikkelingsperspectief van de leerling. De intentie van het landelijk speciaal onderwijs is het besluitvormingproces over de samenstelling van het aanbod transparant en inzichtelijk te laten zijn voor de ouders en het regulier onderwijs.

Indien een leerling in een reguliere setting onderwijs volgt zijn verschillende arrangementen mogelijk, afhankelijk van de beperking en de onderwijsbehoeften van de leerling. Er kan sprake zijn van individuele leerlingbegeleiding en/of systeembegeleiding en varianten denkbaar binnen die beide uitersten. De voorkeur van de ouders wordt hierbij meegewogen.

Bij het vaststellen van het onderwijsarrangement van een leerling wordt nadrukkelijk aangegeven welk doel de inspanning vanuit cluster 1 dan wel vanuit cluster 2 dient. Daarbij wordt het landelijk speciaal onderwijs gezien als aanvullend op wat het regulier onderwijs moet kunnen. Bij het vaststellen van het aanbod worden evaluatiemomenten vastgelegd, gericht op het ontwikkelingsperspectief en de effectiviteit en efficiëntie van de ingezette menskracht en middelen, zowel vanuit het reguliere onderwijs als vanuit het landelijk speciaal onderwijs.

Financiële middelen landelijk speciaal onderwijs en leerlinggebonden reguliere middelen.

Gezien de geringe omvang van de doelgroepen binnen het landelijk speciaal onderwijs ligt het in de rede dat de leerlinggebonden reguliere middelen voor ambulante begeleiding voor leerlingen met auditieve en/of communicatieve beperkingen en het budget dat gemoeid is met aanvullende formatie voor visueel beperkte leerlingen, als geormerkte budgetten worden toegekend aan het budget van het landelijk speciaal onderwijs.

Gegronde redenen

Er zijn gegronde redenen om deze leerlinggebonden reguliere middelen toe te kennen aan het landelijk speciaal onderwijs.

- De uit de stoornis voortvloeiende onderwijsbeperkingen en ondersteuningsbehoeften van de leerlingen uit cluster 1 en 2 vereisen een zeer specifieke expertise door professionals die bekend zijn met de gevolgen van de beperkingen.
- De doelgroep is klein, landelijk gaat het om 2200 leerlingen uit cluster 1 en 6400 leerlingen uit cluster 2 in het (speciaal) basis onderwijs, het voortgezet onderwijs en het MBO.
- Bundeling van beschikbare middelen garandeert dat de gelden ook daadwerkelijk ten goede komen aan de leerlingen met een visuele, auditieve en/of communicatieve beperking.
- Binnen de onderwijsarrangementen ambulante begeleiding wordt rekening gehouden met de inbreng vanuit de reguliere school. De zorgplicht ligt bij de reguliere school. Het risico is groot dat bij onvoldoende beschikbaar budget in de regio een te grote druk wordt gelegd op de ondersteuning vanuit het landelijk speciaal onderwijs.
- De ondersteuning aan leerlingen die toelaatbaar zijn tot cluster 1 dan wel cluster 2 ligt in één hand. Dit voorkomt dat reguliere scholen op twee plaatsen in "onderhandeling" moeten: met het landelijk speciaal onderwijs over het arrangement en in het eigen samenwerkingsverband in "onderhandeling" over noodzakelijke financiële middelen dan wel inzet van menskracht.
- Bundeling van de schaarse middelen maakt het mogelijk deze in de regio flexibel in te zetten en daarmee de efficiëntie en effectiviteit te vergroten.

Garanties

Het landelijk speciaal onderwijs erkent het gegeven dat de leerlinggebonden reguliere middelen gelden zijn die ook daadwerkelijk besteed dienen te worden in de reguliere setting. Het landelijk speciaal onderwijs stelt dan ook de volgende garanties:

- Het leerlinggebonden reguliere budget wordt geormerkt binnen het budget van het landelijk speciaal onderwijs.
- Het landelijk speciaal onderwijs stelt "Pakketten Onderwijs Ondersteuning" (voorlopige werknamen) samen. De pakketten worden gekoppeld aan onderwijsarrangementen. In deze pakketten wordt een aanbod gedaan, gekoppeld aan een budget, waaruit reguliere scholen een keus kunnen maken. Hierbij kan gedacht worden aan inzet van middelen (hulpmiddelen, specifieke materialen en/of budget) en/of menskracht (bijvoorbeeld handen in de groep/remedial teaching/co-teaching)
- Jaarlijks legt het landelijk speciaal onderwijs verantwoording af aan de sectororganisaties PO en VO Raad en de ouder- en cliëntenorganisaties over de besteding en inzet van de middelen.

Oormerken budget belangrijk

Het oormerken van de leerlinggebonden reguliere budgetten binnen het budget van het landelijk speciaal onderwijs is van belang om meerdere redenen.

- Met het oormerken van het budget en de verantwoording hierover wordt inzichtelijk gemaakt dat de middelen ook daadwerkelijk besteed worden in het reguliere onderwijs.
- Met het oormerken van het budget blijft inzichtelijk of de middelen toereikend zijn en blijven. In overleg met de sector- en ouderorganisaties kunnen prioriteiten worden aangebracht indien wenselijk dan wel noodzakelijk.
- De verwachting is dat steeds meer leerlingen met begeleiding door het landelijk speciaal onderwijs in het regulier onderwijs opgevangen zullen worden. Deze trend is de afgelopen jaren al ingezet. Door de huidige leerlinggebonden reguliere middelen te oormerken blijft inzichtelijk waar budgetten mogelijkwergaan wringen. Discussies kunnen worden gevoerd op basis van landelijke kengetallen, regionale verschillen kunnen inzichtelijker gemaakt en beter geduid. Dit levert belangrijke beleidsgegevens op, zowel op regionaal als op landelijk niveau.

Notitie Financiële middelen communicatie voorziening binnen het landelijk speciaal onderwijs voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen.¹

De instellingen van cluster 2 worden met de invoering van de wetgeving voor het landelijk speciaal onderwijs voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen verantwoordelijk voor het bieden van onderwijs en diensten aan de leerlingen die vanwege hun stoornis en onderwijsbehoefte daarop zijn aangewezen. Daarbij is het leveren van zorg op maat en flexibilisering van het aanbod een belangrijke meerwaarde in vergelijking met de huidige systematiek.

Leerlingen met een auditieve beperking die gezien hun onderwijsbehoefte zijn aangewezen op een communicatie voorziening (tolk NGT/NmG, schrijftolk) moeten zich hiervoor in de huidige situatie wenden tot het UWV. Het UWV stelt het een aantal uren vast waarover de leerling kan beschikken. Leerlingen die ingeschreven staan in het speciaal onderwijs kunnen geen aanspraak maken op een communicatie voorziening, ook niet wanneer zij een deel van de lessen volgen in het regulier onderwijs (zgn. deelparticipatie)

In overleg met het ministerie van OCW, de cliënten- en ouderorganisaties, de beroepsorganisaties en het UWV, is de bereidheid uitgesproken om het totale huidige budget dat gemoeid is voor de communicatievoorziening aan leerlingen tot en met 18 jaar bij invoering van de wetgeving van het landelijk speciaal onderwijs over te hevelen naar de instellingen in cluster 2. Aan cluster 2 is gevraagd om in een notitie voorstellen te doen over de wijze waarop de voorziening kan worden ingezet en onder welke condities een en ander kan plaatsvinden.

Gegronde redenen voor overheveling financiële middelen

Er zijn gegronde redenen om het totale huidige budget dat beschikbaar is voor de communicatievoorziening aan auditief beperkte leerlingen tot en met 18 jaar over te hevelen naar de instellingen voor landelijk speciaal onderwijs voor leerlingen met een auditieve en/of communicatieve beperking.

- Er is een toenemende vraag naar tolkinzet, het budget is echter beperkt. De overheid stelt een vast budget voor, waarbij er geen sprake meer is van een opgevoerd regeling. Zij streeft ernaar dat de instellingen in cluster 2, door maatwerk en flexibeler

---

¹ Deze notitie maakt onderdeel uit van de Notitie "Afbakening en afstemming landelijk speciaal onderwijs en regionaal (speciaal) onderwijs", april 2011

inzet van middelen, een effectievere en efficiëntere besteding van beschikbare middelen kunnen realiseren.

- De huidige regeling houdt geen rekening met onderbesteding van toegekende uren terwijl in een andere situatie sprake kan zijn van een tekort aan noodzakelijke tolkuren. Door de inzet van de communicatievoorziening af te stemmen op de beperking van de leerling en zijn onderwijsbehoefte is maatwerk meer en beter mogelijk.
- In de huidige regeling is het niet mogelijk dat leerlingen die zijn ingeschreven in het speciaal onderwijs en (deels) onderwijs volgen in het regulier onderwijs aanspraak kunnen maken op een communicatievoorziening. In de systematiek van het landelijk speciaal onderwijs is de onderwijsbehoefte van de leerling leidend voor het toekennen van het zogenoemde onderwijsarrangement. De communicatievoorziening maakt onderdeel uit van het onderwijsarrangement als dat gezien de onderwijsbehoefte van de leerling noodzakelijk is. De onderwijsbehoefte is hierbij leidend en niet de locatie waarin de leerling onderwijs volgt. Deelparticipatie wordt hierdoor mogelijk.
- De communicatievoorziening maakt integraal onderdeel uit van het bepalen van de onderwijs- en ondersteuningsbehoefte van de leerling. Er hoeft niet op meerdere plekken een aanvraag te worden gedaan voor ondersteuning. Dit scheelt veel bureaucratie en administratieve procedures.

Garanties

Het landelijk speciaal onderwijs cluster 2 erkent dat het gehele huidige beschikbare budget voor de communicatievoorziening aan leerlingen tot en met 18 jaar, ook daadwerkelijk besteed dient te worden voor communicatievoorzieningen aan de leerlingen die daarvoor door de commissie van onderzoek toelaatbaar geacht worden.

Het landelijk speciaal onderwijs stelt voor dat de volgende garanties worden erkend en vastgesteld door alle betrokken partijen:

- Het budget voor de communicatievoorziening wordt geormerkt binnen het budget van het landelijk speciaal onderwijs.
- De commissie van onderzoek betreft bij het bepalen van de onderwijsbehoefte van de leerling expliciet de noodzaak van een communicatievoorziening.
- De inzet van de communicatievoorziening wordt afgestemd op de beperking die de leerling door zijn stoornis ondervindt in het onderwijs en de daaruit voortvloeiende onderwijsbehoefte in de onderwijsomgeving waar de leerling zit.
- Welke communicatievoorziening wordt ingezet tolk NmG, tolk NGt en/of schrijftolk wordt afgestemd op de onderwijsbehoefte van de leerling en de onderwijsomgeving.

De communicatieve redzaamheid van de leerling en de taal die de leerling gebruikt (NGt of NmG) worden hierbij betrokken.

- De tolkuren zoals die worden vastgelegd aan het begin van het schooljaar worden gedurende het schooljaar gegarandeerd tot de maximale uitputting van het beschikbare totaalbudget.
- Er wordt een klachtenprocedure opgesteld. Indien de beroep/bezwaarprocedure op de beslissing van de instelling niet geregeld is bij wet, worden ouder- en cliëntenorganisaties bij het opstellen betrokken.
- Er wordt een adviesraad ingesteld waarin de ouder- en cliëntenorganisaties, de beroepsgroepen, het Ministerie van OCW en de instellingen vertegenwoordigd zijn.
- Jaarlijks rapporteren de instellingen voor landelijk speciaal onderwijs aan auditief en/of communicatief beperkte leerlingen aan de adviesraad over de besteding en inzet van de middelen.
- Aan de in te stellen adviesraad wordt verzocht standaarden op te stellen over de inzet van tolken die de opleiding nog niet hebben afgerond, communicatie assistenten, gediplomeerde tolken en geregistreerde tolken NGT.

Oormerken budget belangrijk

Het oormerken van de middelen voor communicatievoorzieningen aan auditief beperkte leerlingen binnen het totale budget van de instellingen is om meerdere redenen van belang.

- De instellingen erkennen het recht van kinderen op toegankelijk onderwijs. Het budget is specifiek bedoeld voor de communicatievoorziening voor leerlingen tot en met 18 jaar die van deze voorziening (gelet op hun onderwijsbehoefte) afhankelijk zijn, en moet hieraan ook besteed worden. De instellingen rapporteren jaarlijks over de besteding aan de, in te stellen, adviesraad.
- De overheid stelt een vast budget beschikbaar voor de communicatievoorziening. In de jaarlijkse verantwoording door cluster 2 over de inzet van de middelen, maakt het cluster inzichtelijk in hoeverre de beschikbare middelen toereikend zijn. Als uit de gegevens blijkt dat, ondanks een effectieve en efficiënte inzet van middelen, er niet meer voldaan kan worden aan het recht van het kind op toegankelijk onderwijs vanwege een ontoereikend budget, ligt de uiteindelijke verantwoordelijkheid hiervoor bij de overheid.

Bijlage bij de notitie Afbakening en afstemming landelijk speciaal onderwijs en regionaal (speciaal) onderwijs: Kengetallen Branches in beeld

Cluster 1: Leerlingen met een visuele beperking

De vier onderwijsinstellingen van cluster 1 bieden (voortgezet) speciaal onderwijs en ambulante begeleiding aan leerlingen met een visuele beperking. Binnen het cluster zijn 2 besturen actief: Bartiméus met één instelling heeft scholen in Zeist, Doorn en Lochem. Het bestuur van Koninklijke Visio, drie onderwijsinstellingen, heeft scholen in Haren (2), Amsterdam, Huizen, Rotterdam, Breda en Grave. Koninklijke Visio heeft een algemeen bijzonder signatuur en Barthiméus, een protestant christelijk signatuur.

In cluster 1 zijn ruim 3000 visueel beperkte leerlingen ingeschreven. Van de visueel beperkte leerlingen maakt 75 % (2.250) gebruik van een vorm van ambulante begeleiding in het regulier onderwijs. De overige 763 leerlingen volgen onderwijs op één van de tien scholen binnen het cluster.

Vanwege de geringe omvang van het cluster en het hoge percentage leerlingen die inclusief onderwijs volgen is in 1995 een aparte wetgeving voor cluster 1 tot stand gekomen.

Binnen cluster 1 is sprake van een geringe groei, sinds 1995 is het leerlingenaantal op de scholen gegroeid met maar 3 %, van 742 naar 763 leerlingen. De groei binnen de Ambulante Onderwijskundige Begeleiding is hoger van 1.079 naar 2.250. De groei is deels te wijten aan bevolkingsgroei. De verbeterde diagnostiek speelt ook een rol alsmede de uitbreiding naar het aantal schoolsoorten (o.a. het MBO) waarbinnen ambulante begeleiding kan plaatsvinden.

Cluster 2: leerlingen met een auditieve en/of communicatieve beperking

Er zijn twaalf besturen die gezamenlijk 58 scholen/locaties in stand houden voor leerlingen met een auditieve en/of communicatieve beperking. De bestuurlijke vormgeving van de cluster 2 scholen is sterk verschillend evenals de bestuurlijke omvang. Er zijn scholen die vallen onder één bestuurlijk gezag met een grote omvang en besturen met een kleine omvang. Er zijn scholen die vallen onder een bestuur met meerdere speciale scholen (bijv. cluster 3 en/of cluster 4) en besturen met naast scholen voor speciaal onderwijs ook scholen voor regulier onderwijs. Ook de signatuur en denominatie van de besturen zijn verschillend.

In cluster 2 staan ruim 16.000 leerlingen² met een auditieve en/of communicatieve beperking ingeschreven. Van de leerlingen maakt ruim 42 % (6864 leerlingen) gebruik van ambulante

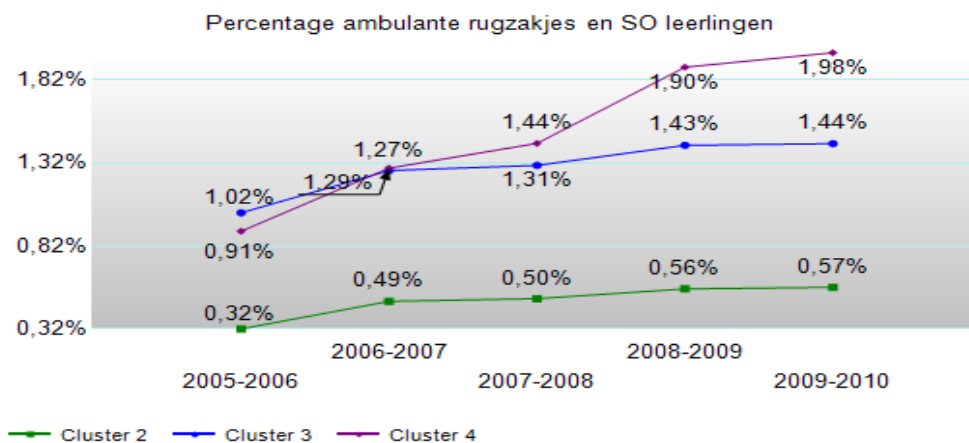
---

² Leerlingen gegevens telling oktober 2009

begeleiding binnen het regulier onderwijs. De overige 9581 leerlingen volgen onderwijs op één van de scholen/schoollocaties.

De groei in cluster 2 is gering, de leerling populatie redelijk stabiel.

(zie onderstaande grafiek: aantal SO leerlingen en leerlingen met ambulante begeleiding t.o.v. de totale populatie leerlingen. (Bron site passend onderwijs/gegevens DUO))

Cluster 1 en 2: landelijk speciaal onderwijs voor visueel en auditief en/of communicatief beperkte leerlingen

Cluster 1 en 2 gezamenlijk begeleiden 20 % van het aantal leerlingen in het totaal speciaal onderwijs (cluster 1 t/m 4). Wordt gekeken naar het totale aantal leerlingen dan is het aantal leerlingen in cluster 1 en 2 ongeveer 0,5 %.

De geringe omvang van de doelgroep die afhankelijk is van specifieke expertise en deskundigheid op het gebied van hun stoornis om hen in de gelegenheid te stellen optimaal te kunnen profiteren van het onderwijsaanbod en het grote geografisch verzorgingsgebied maakt het noodzakelijk de expertise en deskundigheid voor deze kleine, kwetsbare doelgroep op landelijk niveau te organiseren en te borgen.

Stroommodel landelijk speciaal onderwijs

